

Jerzy Duma
Warszawa
e-mail: jerzy.duma@wp.pl

***Fala i wełna* – pochodzenie polskich wyrazów
oraz ich najstarsze przekształcenia semantyczne
(z nazewnictwem w tle, np. nazwa rzeki *Wełna*,
nazwa miejscowości *Wleń*
oraz nazwy miejsc *Wawel* i *Bawół*)**

***Fala* ‘wave’ and *wełna* ‘wool’ – origin polish words and reconstruction
of their oldest semantic transformation (with onomastics
in background, for example, name of river *Wełna*,
name of locality *Wleń* and names of places *Wawel* and *Bawół*)**

Fala ‘wave’ and *wełna* ‘wool’ – words of Polish origin and reconstruction
of their oldest semantic transformation (with onomastics in the background, for
example, the name of a river *Wełna*, name of locality *Wleń* and names of places
Wawel and *Bawół*)

Słowa kluczowe: *fala, wełna*, ewolucja znaczeń, nazwy rzek *Wełna, Vilnia, Wel, Welle*
Key words: *fala* ‘wave’, *wełna* ‘wool’, evolution of meanings, names of rivers *Wełna, Vilnia, Wel, Welle*

W języku polskim wyrazy: *fala, wał, walić* oraz *wełna* wyraźnie różnią się od siebie tak formą fonetyczną, jak i znaczeniem – *fala* oznacza ‘wodę wzburzoną, napływającą w formie spiętrzenia na brzeg, niestabilne wypiętrzenie wody’; *wał* 1. ‘sztucznie usypany nasyp’, 2. ‘narzędzie w kształcie grubego walca’¹; *walić* ‘mocno, uderzać’ – zaś przeciwstawiana im *wełna* to ‘runo owcy; coś, co się wyrывa’. Pierwsze trzy wyrazy wykazują jednak – mimo współczesnych różnic fonetycznych – pewną więź semantyczną,

¹ Boryś SE 677 pierwsze znaczenie łączy z zapożyczeniem z niem. *Wall* ‘wał’ (z łac. *vāllum* ‘wał, palisada’), zaś drugie uznaje za derywat od ps. **valiti* m.in. ‘toczyć’; z innym rozszerzeniem rdzenia też *walać (się)* ‘brudzić’ też ‘tarzać się’ Boryś SE 676.

natomiast czwarty takiej więzi z pozostałymi wyrazami jest pozbawiony, choć metaforycznie skłębione *fale* morskie w jakiś sposób mogą być jeszcze kojarzone z *batwanami*², *podobnie jak obłoki na niebie z barankami*, a te pośrednio z *wetną*.

Polska *fala* uznawana jest za zapożyczenie z niem. *Welle* ‘fala’ (Boryś SE 148), w którym nagłosowe *w-* uległo wtórnemu ubezdźwięcznieniu na *f-*, por. zachowane jeszcze w kasz. *vata* ‘fala’, ‘chmura deszczowa’ SEK V 202. Mniej jasna jest substytucja rdzennego niem. *e* przez pol. *a*. Należy tu od razu zaznaczyć, że od zapożyczonego i przekształconego polskiego *fala* nie utworzono w przeszłości ani obecnie żadnego znanego mi dziś polskiego hydronimu³, co wynika z późnego upowszechnienia się *fali* we współczesnym języku polskim (według Brücknera 117 od XVI w.).

Odnosnie kasz. *vât* ‘fala’ autorzy SEK słusznie wskazują na jego pochodzenie z ps. **valb* ‘fala’ (por. też ros. *вал* ‘fala’ Vasmer I 268). Chociaż wyrazy kaszubskie *vata* ‘fala’ i pol. *fala*, mimo fonetycznego podobieństwa, pochodzą jednak od różnych postaci pie. rdzenia: na stopniu pełnym (SP) *e* (w niem. *Welle*), zaś kasz. *vât* ‘fala’ jest realizacją SP *o* (z *â* < **ō*).

W językach słowiańskich na określenie ‘fali’ i ‘wełny’ występują dwie formy utworzone od stopnia zanikowego (SZ) podobnych, ale nieidentycznych ze względu na pochodzenie rdzeni, por. np. bułgarskie *вълн* ‘a’ ‘fala’ i *вълна* ‘wełna’. W ten sposób określenia ‘fali’ i ‘wełny’ na znacznym obszarze języków słowiańskich zaczynają się różnić od siebie tylko miejscem akcentu, por. także w rosyjskim i w innych językach o ruchomym akcencie: *волн* ‘a’ ‘fala’ i *вълна* ‘wełna’ (Vasmer 339, por. też sch. *вѣна* ‘wełna’⁴), co można rekonstruować jako ps. **vľn* ‘a’ ‘fala’ oraz **v ľna* ‘wełna’ – (por. Machek 695). Zróznicowanie akcentowe jest w dodatku późniejsze, por. niżej. Na szczęście, dzisiaj źródeł tych wyrazów w ich starszej postaci doszukać się można w językach bałtyckich, por. lit. *vilnìs* ‘fala na wodzie’ i *vìlnos* ‘wełna’, łot. *vilna* ‘kłak wełny’ Smoczyński 754.

Oba wyrazy pochodzą od stopni zanikowych pie. pierwiastków: pierwszy od pie. rdzenia: **uľh₃* ‘toczyć się, wypływać > fala’, drugi zaś od pie. **Hulh₂* ‘skubać, rwać’ Smoczyński 754 > ‘wełna, to, co wyrwane z runa

² Wyraz obcego, irańskiego pochodzenia oznaczający początkowo ‘silacza, bohatera’ > ‘słup, posąg na jego cześć’ > ‘kloc, bryła, bóstwo pogańskie’ Boryś SE 21; tutaj oznacza ‘dużą, wypiętrzoną, załamującą się falę morską’.

³ Por. wykaz hydronimów w opracowaniu Szulowskiej, Wolnicz-Pawłowskiej (2001), inaczej niż niem. *Welle* por. niżej oraz Index 2005.

⁴ Akcent krótki opadający jest w tych językach śladem dawnego akutu po wzdłużeniu pie. **ľh₃* > **ľ* przed spółgłoską, a które to **ľ* w sch. (poprzez stadium **iľ* > **ľ* > **ľ* i dalej – poprzez skrócenie akcentu oraz zmianę intonacji z rosnącej na opadającą) zwokalizowało się w *ü*.

owcy'⁵. Zatem te dwa różne dawne rdzenie o odmiennych znaczeniach oparte na zanikowym stopniu wokalizmu rdzennego – w wyniku zmian fonetycznych w postaci zaniku spółgłosek laryngalnych i rozkładu pie. $*\text{ʃ} > \text{il}$ w grupie bałtosłowiańskiej (z późniejszą słowiańską sylabifikacją $*\text{bl} > *l$ przed spółgłoską sufiksalną $-n$)⁶ – upodobniły się do siebie, dokonując przesunięcia akcentu na wygłos (oksytoneza) w wyrazie oznaczającym 'falę'. Dawny akut w rdzeniu $*\text{u}\text{łh}_3-$ 'fala' powstały po zaniku laryngalnej przed spółgłoską, tzn. przed sufiksalnym $*-n$ ($-m$) pozostać bowiem powinien na rdzennym sonancie jako znak dawnego wzdłużenia kompensacyjnego. Jego przeniesienie w wyrazie 'fala' może wynikać z dalszego rozszerzenia tego rdzenia o końcówkę $*-a$ w językach słowiańskich, choć inne, dyferencyjne rozszerzenie deklinacyjne nastąpiło w wyrazach litewskich *viln-is* 'fala' (< pie. $*\text{u}\text{łh}_3-n(+is)$) i *viln-os* 'wełna' (< pie. $*\text{Hu}\text{łh}_3-n(+os)$) por. Smoczyński 754).

Stopnie zanikowe (SZ) z rdzennym pie. $*\text{ʃ}$ obok rozłożenia na grupę *il* (por. ros. gw. 'oblyj 'obły, owalny, walcowany' Vasmer III 103 $*\text{ob}\text{b}\text{ł}\text{b} < *ob\text{v}\text{b}\text{ł}\text{b}$), teoretycznie mogą się w językach słowiańskich przed samogłoską rozłożyć się również na grupę $*\text{ʃl}$ (*ɔl*), por. scs. **ВЪЛАТИ СѦ** 'falować' Vasmer I 268. W rdzeniu bśl. $*\text{vi}\text{ł}-n-$ 'fala, falować' jest to jednak zjawisko późne, powstałe już na gruncie rozwoju języków słowiańskich. Zmiana $*\text{bl} > *ɔl$ (i odwrotnie $*ɔl > *bl$) jest w kontynuantach słowiańskich późniejsza od bałtosłowiańskiego rozłożenia pie. $*\text{ʃ} > \text{il}$, *ʃl* i często bywa zależna (podobnie jak w rozwoju samogłosek jerowych) od palatalności/niepalatalności następnej spółgłoski, od tylnej lub przedniej samogłoski w sylabie następnej lub od stwardnienia otoczenia konsonantycznego⁷. Zabytki scs. notują nieraz obocznie **ВЛЬНА** 'fala', **ВЛЬНЕНИЕ** 'falowanie' obok **ОВЛЬНИТИ** 'rozfalować' BER I 207, por. także **ДВѢ** zamiast **ДВѢВ** 'dwie'; **ВѢРНА** zamiast **ВѢРНА** 'wierna'⁸. Tego typu zmiany nie są regularne i są – moim zdaniem – związane głównie ze sposobem artykulacji sonantów w językach i dialektach słowiańskich oraz welaryzacją (stwardnieniem) podsystemu spółgłosek palatalnych⁹.

⁵ Na stopniu pełnym (SP) *e* ten rdzeń występuje w łac. *uellō* 'skubać, obrywać' < pie. $*\text{H}\text{u}\text{el}-n-h_3-$ (postać z infiksem $-n$. Smoczyński 754).

⁶ W tej pozycji (przed spółgłoską) wtórna sylabifikacja $*\text{bl} > *l$ objęła większość języków południowo- i zachodniosłowiańskich, zaś we wschodniosłowiańskich polegała ona raczej na usilnieniu sonantu występującego czasami w niesymetrycznym pełnogłosie – tzn. przy silniej wymawianym sonancie mógł się on otoczyć niesamodzielnymi/niesamodzielnymi przydźwiękami wokalicznymi o różnym stopniu redukcji, por. szerzej Duma 1990: 95.

⁷ Zjawisko stwardnienia zgłoskotwórczego i usilnionego $*\text{ʃ}$ prowadzi do zmieszania się kontynuantów sonantów $*\text{ʃ}$ i $*\text{ʃl}$ w części języków słowiańskich, np. w języku bułgarskim, rosyjskim oraz na obszarze Polski w dawnych zanikłych dialektach pomorskich, por. bułg. *вѡлк* 'wilk' i nazwę pomorskiej rzeki *Wolczenica* Pom. 137.

⁸ Por. Мирчев 1978: 127.

⁹ Por. szerzej Duma 1995: 1–6.

Stopnie zanikowe (SZ) występują też w innych językach, np. aw. *varami* (< **u̯l̥H-mí-*)¹⁰ ‘fala’ Smoczyński 754.

Dla wyrazu ‘wełna’ stopień zanikowy widać w łac. *lāna* < **vlāna* BER I 206-7, gr. *λίπος* zaś stopień pełny *o* w niem. *Wolle* (z *ll* < **ln*) ‘ts.’.

Stopnie pełne i niederywowane tych rdzeni na samogłosce **e* i **o* występują w różnych językach indoeuropejskich. Poza tym, wśród form niederywowanych zachowały się najstarsze znaczenia opisywanych rdzeni.

Znaczenia wyrazu ‘fala’ na SP z *e* w niem. *Welle* są liczne: 1. ‘fala wodna’; 2. ‘cylindryczne ciało’; 3. ‘lok’ < pie. **uel(ə)-*, **ulē-* ‘obrać się, toczyć’, ‘kręcić, wić się’ EWD III 1958. Na stopniu *o* w pol. *walek*, *wał*, *walić* ‘toczyć’ Boryś 677, w niem. *wallen* ‘kipieć, wrzeć’ Kluge 873, EWD III 1933-4. Przy lit. *vėlti* ‘wikłać, kudłać, czochrać’ według Smoczyńskiego możliwe jest spłynięcie obu rdzeni (< **uelh₃-* ‘walić mocno, uderzać’: **uolh₃-* ‘walać się’ oraz **Huelh₃-* ‘skubać, rwać’, z którym – od postaci z zanikowym wokalizmem **Hulh₃-* – związana jest polska *wełna*) Smoczyński 754.

Do stopnia pełnego z *e* znanego dziś z polskiej *fali* przejętej z niem. *Welle* należy natomiast pie. rdzeń **uelh₃-*/**uolh₃-* por. lit. iterativum *velėti* ‘prac, uderzając pralnikiem, kijanką’ Smoczyński 731.

Opierając się na wyżej przytoczonych formach można pokusić się w tym miejscu o rekonstrukcję dawnych znaczeń związanych z ‘falą’ oraz z jej formami pochodnymi od stopnia zanikowego, związanymi z pie. **ulh₃-* ‘walić mocno, uderzać’, który w staropolszczyźnie dałby postać **vl-* przed samogłoską niebędącą jerem < **vbIV-* (< **vbIV-*) według RospondSE 429 (pod hasłem Wleń i s. 421 Wieleń) o hipotetycznym znaczeniu *‘wilgoć, mokry, woda’. Charakterystyczny jest zwłaszcza przytaczany przez Stanisława Rosponda pod hasłem Wieleń cytaty z 1647 r. z *ieziorkami albo włami*.

Pierwotnym znaczeniem dla opisywanej w tym artykule ‘fali’ było chyba *‘uderzać, wzburzać’ > *‘toczyć, tarmosić’ > *‘sfalowana, wzburzona, wrząca

¹⁰ Z późniejszą zmianą sonantu **l* > *r* oraz reprezentacją laryngalnej jako *ə* w otoczeniu konsonantycznym. Opisywana przez Zdzisława Stieberta (1966: 57) lużycka i pewnie częściowo wielkopolska zmiana **ln* > *lm*, por. np. głuź. *žolmy*, dłuź. *žolma* < **žl̥na* ‘dzieciol’ i znów na obszarze polskim na *ln* jest zapewne późniejsza i wynika – moim zdaniem – z dysymilacji sąsiadujących sonantów, w którym stopień otwarcia/głośności drugiego lub pierwszego zostaje przejściowo w nazwie rzeki **Vl̥na* > *Welma* > *Welna* osłabiony, a później znów usilniony poprzez zamianę w grupie sonantów, por. podobne, dość późne zmiany sonantów w gwarach bułgarskich i macedońskich reprezentowane przez współczesne warianty dla dawnego **m̥nogo* ‘licznie, dużo’ > *mno* / *fnogu* / *vnogu* / *mlogu* zob. Duma 1979, mapa 45 i komentarz. Na zmianę **ln* > *lm* wskazują też współczesne lużyckie nazwy *welny* z punktów 234: *wajma*; 235 *wajma*; 236: *welma* OLA 3, s. 118. O tym, że na terenie dolnołużyckim istniał także ps. wyraz **v̥l̥na* ‘fala’ świadczy n.m. *Wellnitz* (w zapisach *Welmenicz* 1300, *Welmnicz* 1388 i in.) rekonstruowana jako **Vel̥m̥nica* od stpol. *wel̥m* ‘fluctus – fala’ zob. Körner 1993: 243–244. Jako nazwy paralelne autor podaje też n.rz. *Volma* dopływ Świsłoczy i n.m. *Wulm* Kr. Zwickau.

woda' > '*tereny wodniste, bagienne'. Na obszarze Polski te ostatnie znaczenia legły u podstaw różnych nazw: np. rzek *Wełna*¹¹, *Wełnianka*¹², *miejsowości Wielen i Wleń*, części miasta Krakowa *Wawel* (jeśli < **v_o-v_ol-b* 'miejsce otoczone wodami, starorzeczami, błotami', por. RospondSE 166 z przedrostkiem **v_o-*, por. *wądół*, *wąwóz* i n.m. *Wąchock* < **v_o-xod-(*-bje/bsk)-*, por. RospondSE 416). Znana jest dawna n. wsi *Bawół* w obrębie Krakowa (*Bamuol* 1198 < **v_o-vol-* NMP I 101¹³) i innych. Andrzej Bańkowski nazwę *Wawel* odczytuje jako *Wąwał* < **qval_o*¹⁴ 'zapadlisko, wąwóz' (: **valiti*, por. pol. *zawał* 'osuwisko', *uwalić*, czes. *úval* 'wąska dolina' (Machek 676 pod hasłem *valiti*) zrównując ją z wokalizmem na stopniu pełnym, jak w n. miejsca *Bawół*¹⁵. Różnica między *Wawelem* i *Wąwołem/Wąwałem*, prócz rekonstruowanych odcieni znaczeniowych, polega jednak tylko na stopniu wokalicznym tego samego pie. rdzenia. Pierwsza nazwa utworzona została od pie. stopnia zanikowego (SZ) **u_olh₃* 'fala, woda, toczyć', dwie drugie (z wariantami zapisów *o/ó/a* < **ō*) od pie. pełnego stopnia wokalicznego *o* (SP) **u_olh₃* 'wał, walić'. Taką oboczność sugerował już Stanisław Rospond (RospondSE 168). Prefiks **v_o-* (: **v_o(n)*) nadaje tym dwu nazwom dodatkowe znaczenie 'w, wewnątrz', może też 'pomiedzy'. Te dwie nazwy: **V_ov_olb* i **V_oval_o* nie mają też sufiksalnego rozszerzenia *-*n-* (jak dawnym pol. *wełna* 'fala, wełna'), ale różnicował je zapewne temat deklinacyjny: *-*b* (według dawnych tematów na *-*jo*) wobec *-*ō* (według dawnych tematów na *-*o* z elementami odmiany na *-*u*).

Wśród hydronimów niemieckich zbudowanych na stopniu pełnym występują dziś często wtórne, skrócone formy hydronimów: *Welle* (< **Welle(n-spring)* (*bach*); *Wellbach* 1. (*bach...dye Welde* 1359) skrócone od **We(llbachfe)*

¹¹ Zob. uwagi do historycznych zapisów tej nazwy rzeki (*Welma* 1255, *Welnia* XV w.) Duma 2000: 67–70.

¹² *Wełnianka* jest mniejszym dopływem *Wełny* (Warta 170-171), więc interpretowana jest jako nazwa deminutywna tzn. od n.rz. *Wełna*, suf. *-an-ka*. Istnieje jednak nazwa rośliny *wełnianka pochwowata* (*Eriophorum vaginatum*), która rośnie na terenach bagiennych i której nasiona przypominają kłębki wełny.

¹³ Z substytucją dwuwargowego **w-* przez *b-*, z rozłożoną nosówką prefiksu **o* jako *am* i SP rdzenia na *-o-* (pie. **u_olh₃*) zob. wyżej. W NMP I 141 wskazano też wcześniejszą literaturę przedmiotu: Taszycki 1955: 41–59 i Rymut 1983: 163–167.

¹⁴ Ten wyraz, według Andrzeja Bańkowskiego, ma oparcie w stpol. *wąwał* 'parów' oraz w n.m. *Wąwały* (*Wąwali* 1443, *Vąwól* 1508 i in.) z prefiksalnym **v_o-* 'w' (tu występującym przed spółgłoską, por. *wąwóz* : **on-* przed samogłoską, por. *onuca* < **on-u-tja* : **u-ti* 'oblekać, nakładać' Borys 391, 681, 683, też *obuć* < **ob-u-ti*, inaczej o przedrostku Vasmer III 142), ale może mieć też prefiksalne dawne **u-* 'od' w czeskim *úval*, rosyjskim *uwał* – wbrew uogólnieniu Bańkowskiego 1986. Prefiks *(*v*)*o-* konkuruje z **v_on-*/*v_o-* por. *wątek* i *wetkać* < **v_o-t_oko* i **v_o-t_ok-a-ti* zob. W. Borys 1975: 159, 167–169. Zagadnienie prefiksacji imiennej i werbalnej jest trudne do precyzyjnego rozgraniczenia.

¹⁵ Bańkowski 1986: 15–20.

lde i 2. *Myltbach* (828) 1430, *Milebach* 1313, *Melbach* 1349, *Wellbach* 1836 – od niem. n.os. **Milo* adideowane do *Well*-¹⁶. Na Pojezierzu Mazurskim jest nazwa rzeki *Wel* dopływ Drwęcy¹⁷ – tu od stopnia pełnego **uelh*₃-. Natomiast nazwy niemieckie nie stanowią starego nawiązania do starych polskich nazw związanych z ‘fala’ i jej stopniem zanikowym, tzn. z pie. rdzeniem **u_lh*₃- (: **uelh*₃-/**uolh*₃-), jak to ma miejsce np. w lit. n.rz. *Vilnia*, n. jez. *Vilnója*¹⁸ i w omawianej tu n.rz. *Wetna*, zaś na stopniu pełnym w n.rz. *Wel*.

Podsumowując można powiedzieć, że różnorodność dawnych formacji nazewniczych związanych z *fala*, a właściwie z jej starszym semantycznym odpowiednikiem ps. **v_ln* ‘a ‘fala’ – w sferze nazewniczej – jest znacznie szersza od tej, które związane są z *wetna*¹⁹ < **v_lna* ‘wełna’. Dla tego ostatniego wyrazu konkurencję tworzy rdzeń związany z *runem* oznaczającym ‘wełniste włosy na skórze owcy; ostrzyżona wełna owcza; skóra owcza wraz z wełną’ Boryś SE 527, co od pie. rdzenia **rouH*-/**reuH*- : **ruH*- por. lit. *ráuti* ‘rwać’ Smoczyński 504–505 oraz pol. *ryć*, *rwać* (< **r_vvati*)²⁰, *rów* (Boryś SE 524) i n.rz. *Rawa*, *die Ravenna*²¹ i in.

¹⁶ Greule 581.

¹⁷ W zapisach: *Vela* (1260) 1894, *Wel* niem. *Welle* 1894 za Biolik 1994: 141, zob. też Babik 2001; Bijak 2013: 33; Duma 2012: 79–88.

¹⁸ Vanagas 1981: 384. Tak samo nazwę rzeki *Wilenki* i nazwę miejscową *Wilno* interpretuje np. Smoczyński 754. Zob. też Bednarczuk 2010: 3–18, gdzie dla n.m. *Wilno* autor przytacza zapisy łacińskie: *Vilna* 1323, ante *Vilnam* 1365, castro *Vilnensi* 1387; niemieckie: *Vilne* 1323, *Wille* 1365, 1385, *Wilde* 1503; ruskie: k *Vilni*, vo *Vilnju* 1446; polskie: *Wilno* 1325, *Wylno* 1382 i in.

¹⁹ Jako zagadkową, staropruską n.rz. *Wolmen* dziś *Волма*, *Вольма* dopływ Świsłoczy w dorzeczu Niemna traktują nazwę *Топоров* i *Трубачев* 1972: 180. Podobnie niejasna, według autorki monografii G. Błażienė, jest n.m. *Wollmen* (Kr. Friedland in Ostpreußen – Obwód Kaliningradzki; lit. Romuva) zapisana w 1419 r, podczas gdy w 1437/38 występuje tu *Wolmen die mole* oraz nazwa osobowa młynarza *Wolmen der molner* zob. Błażienė 2005: s. 228–229. Nazwisko młynarza podpowiada, że to od niego zapewne pochodzi nazwa rzeki, zob. też n.os. *Völmeris* LPŽ 1251–1252 oraz liczne niem. nazwy osobowe typu *Wollmann*, *Woll(e)* (: *Wolle* ‘wełna’ lub od *Wolk(e)* Duden 732). Podobnie nazwa młynarza *Spała* stała się w dorzeczu Pilicy nazwą młyna, rzeki i miejscowości *Spała* zob. Duma 1999: 60: n.rz. *na Spale* 1789, n. młyna *Spała* 1791, n. młynarza *Spała* 1789 (: *spać*, suf. *-ała*, por. n.os. *Domagała* : *domagać* i inne, głównie odczasownikowe n. os. z sufiksalem *-l-*, zob. też Gala 1992: 258). Natomiast Валерий Л. Васильев 2012: 363 traktuje te hydronimy (*Wolmen* dziś *Волма*, *Вольма*) jako archaiczne, związane z lot. *vilnis* ‘fala’ i n. rz. *Wetna* o specyficznym rozwoju ros. ***ʃ* (poprzez stadia usiłnienia z towarzyszącym wokalizmem zredukowanym, por. przyp. 6) > *ot*, co jednak nie tłumaczy palatalnego wariantu *Вольма*, który nie mógł powstać ze zgłoskotwórczego sonantu.

²⁰ Grupa **zv* z uogólnionego rdzennego **ū* przed samogłoską.

²¹ Por. np. Duma 1999: 33, Biolik 1987: 189, Greule 427 i in.

Skróty

- BER – Български етимологичен речник. Т. I i n. Sofia 1971 i n.
 Biolik – M. Biolik: *Hydronimia dorzecza Pregoly z terenu Polski*. Olsztyn 1987.
 Boryś SE – W. Boryś: *Słownik etymologiczny języka polskiego*. Kraków 2005.
 Brückner – A. Brückner: *Słownik etymologiczny języka polskiego*. Wyd. II. Warszawa 1970.
 Duden – *Familiennamen. Herkunft und Bedeutung von 20 000 Nachnamen*, Bearb. Von Rosa und Volker Kohlheim, Dudenverlag. Mannheim–Leipzig–Wien–Zürich 2005.
 EWD – *Etymologisches Wörterbuch des Deutschen*. T. I–III. Berlin 1989.
 Greule – A. Greule: *Deutsches Gewässernamenbuch. Etymologie der Gewässernamen und zugehörigen Gebiets-, Siedlungs- und Flurnamen*. Berlin–Boston 2014.
 Kluge – F. Kluge: *Etymologisches Wörterbuch der deutschen Sprache*. Bearb. von E. Seebold, 23., erweiterte Auflage. Berlin – New York 1995.
 LPŽ – *Lietuvių pavardžių žodynas*. T. I–II. Wilno 1985–1989.
 Machek – V. Machek: *Etymologický slovník jazyka českého*. Praha 1968.
 NMP – *Nazwy miejscowe Polski*. T. I. Pod red. K. Rymuta. Kraków 1996 i n.
 OLA – *Общеславянский лингвистический атлас. Серия фонетико-грамматическая*. Выпуск 3, Рефлексы *ьr, *ьr, *ьl, *ьl. Warszawa 1994.
 Pom. – E. Rzetelska-Feleszko, J. Duma: *Nazwy rzeczne Pomorza między dolną Wisłą a dolną Odrą*. Wrocław 1977.
 RospondSE – St. Rospond: *Słownik etymologiczny miast i gmin PRL*. Wrocław 1984.
 SEK – W. Boryś, H. Popowska-Taborska: *Słownik etymologiczny kaszubszczyzny*. T. I–V. Warszawa 1994–2006.
 Smoczyński – W. Smoczyński: *Słownik etymologiczny języka litewskiego*. Wilno 2007.
 Vasmer – M. Vasmer: *Этимологический словарь русского языка*. Т. I–IV. Moskwa 1986–1987.
 Warta – J. Rieger, E. Wolnicz-Pawłowska: *Nazwy rzeczne w dorzeczu Warty*. Wrocław 1975.

Inne skróty

aw.	– awestyjskie	n.m.	– nazwa miejscowości
bg.	– bułgarskie	n.os.	– nazwa osobowa
bsł.	– bałtosłowiańskie	n.rz.	– nazwa rzeki
czes.	– czeskie	niem.	– niemieckie
dłuż.	– dolnołużyckie	pie.	– praindoeuropejskie
germ.	– germańskie	pol.	– polskie
głuż.	– górnołużyckie	ps.	– prasłowiańskie
gr.	– greckie	ros.	– rosyjskie
gw.	– gwarowe	sch.	– serbochorwackie
kaszb.	– kaszubskie	scs.	– staro-cerkiewno-słowiańskie
lit.	– litewskie	stpol.	– staropolskie
łac.	– łacińskie	SP	– stopień pełny pierwiastka
łot.	– łotewskie	SZ	– stopień zanikowy pierwiastka
n.jez.	– nazwa jeziora	V	– samogłoska

Literatura

- Babik Z. (2001): *Najstarsza warstwa nazewnictwa na ziemiach polskich*. Kraków.
- Bańkowski A. (1986): *O staropolskiej nazwie Wąwał i mitycznej nazwie Wawel*. „Slavia Occidentalis” 43, s. 15–20.
- Bednarczuk L. (2010): *Nazwy Wilna i jego mieszkańców w dokumentach Wielkiego Księstwa Litewskiego (WKL)*. „Annales Universitatis Pedagogicae Cracoviensis. Studia Linguistica” V, s. 3–18
- Bijak U. (2013): *Nazwy wodne dorzecza Wisły*. Kraków.
- Biolik M. (1994): *Mikrotoponimia byłego powiatu ostródzkiego*. Olsztyn.
- Blažienė G. (2005): *Baltische Ortsnamen in Ostpreußen*. Hydronymia Europaea. Sonderband III. Stuttgart.
- Boryś W. (1975): *Prefiksacja imienna w językach słowiańskich*. Wrocław.
- Duma J. (1979): *Wokalizacja jerów słabych w rdzennej sylabie nagłosowej w południowo-wschodniej Słowiańszczyźnie*. Wrocław 1979.
- Duma J. (1990): *Rozwój sonantów zgłoskotwórczych w gwarach południowo-wschodniej Słowiańszczyzny*. Wrocław.
- Duma J. (1995): *The phonetic phenomena connected with the strengthening and weakening of sonants in Bulgarian and Macedonian dialects*. [In:] *Trends in Linguistics. Studies and Monographs* 79. Medieval Dialectology. Editor J. Fisiak. Berlin – New York.
- Duma (1999): *Nazwy rzek lewobrzeżnego Mazowsza z całym dorzeczem Pilicy*. Warszawa.
- Duma J. (2000): *Jak odczytać nazwę rzeki Wełna? [W:] Kontakty językowe polszczyzny na pograniczu wschodnim*. *Prace ofiarowane Profesorowi Januszowi Riegerowi*. Warszawa, s. 67–70.
- Duma J. (2012): *Wybrane nazwy jezior z terenu Welskiego Parku Krajobrazowego i najbliższej okolicy*. „Prace Językoznawcze” XIV, s. 79–88.
- Gala S. (1992): *Polskie nazwy osobowe z podstawowym -l-/-ł- w części sufiksальной*. Łódź.
- Index zur Reihe Hydronymia Germaniae*. Bearb. von Eckhard Eggers. (2005). Hydronymia Germaniae. Reihe A. Sonderband 1. Stuttgart.
- Körner S. (1993): *Ortsnamenbuch der Niederlausitz*. Berlin.
- Мирчев К. (1978): *Историческа граматика на българския език*. София.
- Рымчак К. (1982): *Bawół a Uniwersytet Krakowski*. „Zeszyty Naukowe Wydziału Humanistycznego Uniwersytetu Gdańskiego. Prace Językoznawcze” 8 (1983), s. 163–167.
- Stieber Z. (1966): *Historyczna i współczesna fonologia języka polskiego*. Warszawa.
- Szulowska W., Wolnicz-Pawłowska E. (2001): *Nazwy wód w Polsce*. Cz. I: *Układ alfabetyczny*. Warszawa.
- Taszyckiego W. (1955): *Historia i znaczenie nazwy Wawel*. „Onomastica” I, s. 41–59.
- Топоров В. Н., Трубачев О. Н. (1972): *Лингвистический анализ гидронимов Верхнего Поднепровья*. Moskwa.
- Васильев В. Л. (2012): *Славянские топонимические древности Новгородской земли*. Moskwa.
- Vanagas A. (1981): *Lietuvių hidronimų etimologinis žodynas*. Vilnius.

Summary

Polish word *fala* ‘wave’ (from germ. *Welle*), which has ousted old ps. **vľn* ‘a ‘wave’ and other word *wełna* ‘wool’ < ps. **vľna* ‘wool’ – they sounded very similar in the past. But they are dated from different two pie. roots: **uľh₃* ‘strong stricke, hit’ (: **uelh₃* / **uolh₃*) and **Huľh₂* ‘pick out, fleece, wool’ (: **Huelh₂* / **Huolh₂*). In polish onomastics pie. root **uľh₃* (: **Huelh₂* / **Huolh₂*) meanings ‘wave, wet fields’ prevailed. It concerns for slavic times onomastics as well as before slavic.